

Stratégiai kommunikáció; nyilvános diplomácia; kreatív diplomácia – Interjú dr. Fehér Zoltánnal

Írta: Németh József Lajos - nov 22, 2020

dr.Fehér Zoltán

dr.N.J.L.: Kérem, ismertesse eddigi szakmai pályafutásának legfontosabb állomásait!

1. F.Z.: Tanulmányaimat Magyarországon és az Egyesült Államokban végeztem. Mesterdiplomát szereztem az ELTÉ-n amerikanisztikából és politikatudományból, jogi doktorként végeztem a Pázmányon, majd később a Harvard Egyetemen folytattam tanulmányokat, amelyek végén mesterdiplomát szereztem közigazgatás-kormányzás szakon. 13 évig dolgoztam magyar diplomataként. 2005 és 2009 között Magyarország washingtoni nagykövetségén szolgáltam külpolitikai elemzőként, illetve sajtó- és kulturális attaséként. 2011 és 2014 között Törökországban, az ankarai magyar nagykövetségen dolgoztam a nagykövet helyetteseként, valamint két hosszabb időszakban Magyarország első számú képviselője voltam Törökországban ideiglenes ügyvivőként. Ezt követően a Miniszterelnökség EU Ügyek Államtitkárságán vezettem az EU koordinációs osztályt, amely összefogta Magyarországnak az EU intézményekben képviselt hivatalos álláspontjai kidolgozását. Immáron öt éve Bostonban élek, ahol a Harvard Egyetemen közigazgatás-kormányzás szakon végzett posztgraduális tanulmányaim mellett Joseph Nye asszisztenseként dolgoztam. Jelenleg a Fletcher School of Law and Diplomacy-ban doktori disszertációmát írom, mellette pedig a Stratégiai Tanulmányok Központja tudományos főmunkatársaként és a Tufts Egyetem Politikatudományi Tanszékének vendégelőadójaként dolgozom. Az évek során tanítottam politikatudományt és nemzetközi kapcsolatokat Magyarországon az ELTÉ-n és a Pázmány jogi karán, itt az Egyesült Államokban pedig a Harvard Summer Schoolban és a Massachusetts Institute of Technology-n (MIT) is. Mondhatjuk úgy is, hogy eddigi karrierem első szakaszában a diplomácia gyakorlati oldalán működtem, a mostani szakaszában pedig a diplomácia elméleti-tudományos oldalán, hiszen diplomáciát, nemzetközi kapcsolatokat oktatok és ezen a területen végzek tudományos kutatásokat.

dr.N.J.L.: Kérem, foglalja össze jelenlegi kutatásainak/tanulmányainak legfontosabb irányait és várható eredményeit!

1. F.Z.: Tudományos kutatásaimban mindig a szuperhatalmak stratégiai foglalkoztattak. Legelső kutatási projektben a NATO hidegháború utáni átalakulásával foglalkoztam.[1] Ennek fontos része volt az ún. keleti bővítés, amelynek első hullámában hazánk Csehországgal és Lengyelországgal együtt része lett az atlanti szövetségnek. Ezt követően figyelmem az Egyesült Államoknak a Szovjetunióval szembeni, hidegháború alatti stratégiája, a feltartóztatás és annak szellemi atyja, George Kennan felé fordult.[2] Jelenlegi, doktori kutatásaim középpontjában pedig annak vizsgálata áll, hogyan alakult az Egyesült Államoknak Kínára vonatkozó stratégiája a Nixon-Kissinger-féle 1972-es nyitástól napjainkig. Különösen az érdekel, hogy miért követte Amerika a nyitás/együttműködés (engagement) stratégiáját a hidegháború elmúltával is, s mennyire igyekeztek az egymást követő amerikai kormányzatok az együttműködés mellett a kiegyensúlyozás (balancing) elemeit is beintegrálni stratégiájukba, amelyet az én álláspontom szerint a két hatalom nemzetközi rendszerben elfoglalt strukturális pozíciójának változása, a hatalmi átrendeződés (power transition) perspektívája indokolt volna.[3] Ezt Kenneth Waltz és Robert Gilpin neorealista elméleteinek segítségével vizsgálom, de kutatásaim alapján egyre inkább arra jutok, hogy mindennek megértéséhez a liberális *Innenpolitik* és a konstruktivista elméletek egyes elemeire is építeni kell.[4]

dr.N.J.L.: álláspontja szerint, milyen összefüggések ismerhetők fel/ fontosak a stratégiai kommunikáció és a nyilvános diplomácia között?

1. F.Z.: A stratégiai kommunikáció államok vagy nemzetközi szervezetek esetén mindig magában kell foglalja a nyilvános diplomáciát. A NATO Stratégiai Kommunikációs Politikájáról szóló hivatalos állásfoglalás is úgy definiálja a stratégiai kommunikációt mint „a NATO kommunikációs tevékenységei és képességei koordinált alkalmazását”, s e kommunikációs tevékenységek és képességek körébe beleérti a katonai közkapcsolatok, az információs műveletek és a pszichológiai műveletek mellett a nyilvános diplomáciát is.[5] A nyilvános diplomáciának tehát illeszkednie kell egy állam vagy szervezet stratégiai kommunikációjába, annak fő céljait kell szolgálnia. Ez természetesen azt feltételezi, hogy az adott állam vagy szervezet stratégiai kommunikációját annak központjában (a miniszterelnök stábjában vagy a NATO esetében a főtitkár stábjában, de természetesen a tagállamok egyetértésével) megtervezik és koordinálják. Ez nem egyszerű feladat, ugyanis az államok esetében a stratégiai kommunikáció általában – ahogy fent is jeleztem – nem a diplomáciáért felelős szervezeti egységhez (Magyarország vagy az Egyesült Államok esetén a Külügyminisztériumhoz), hanem a végrehajtó hatalom feje mellett közvetlenül működő stábhoz kötődik (ez Magyarországon a miniszter által vezetett Miniszterelnöki Kabinetiroda, az Egyesült Államokban pedig a Fehér Ház kommunikációs igazgatója által vezetett csapat). A politikai kommunikáció központosításáról részletesen írtam „A kormányzás háttérintézményei” című kétrészes tanulmányomban a Politikatudományi Szemlében, amelynek első része a végrehajtó hatalom feje háttérintézményeinek egyes nemzetközi példáit mutatja be komparatív kutatásaim alapján (részletesen tárgyalva az amerikai elnök Fehér Házi Stábját),[6] a második része pedig a magyar Miniszterelnöki Hivatalról szól.[7] Számos ország kormányzatában sikerült úgy kialakítani a stratégiai kommunikációt, hogy a nyilvános diplomácia is annak a céljait szolgálja, a nyilvános diplomácia üzenetei össze legyenek hangolva a kormányzat stratégiai kommunikációjával. Ebben a Külügyminisztériumnak a miniszterelnök vagy elnök kommunikációs stábjával való együttműködése kulcsfontosságú. Ez szerintem Magyarországon vagy Németországban egy ideje már így működik, de az Egyesült Államokban nem minden időszakban sikerült ezt elérni. Különösen a most lezáródó elnöki ciklus alatt voltak zökkenők amiatt, hogy Trump elnök maga volt a „Communicator-in-Chief”, de a kormányzat egészén belül nem mindig sikerült koordinálni a nemzetközi tartalmú üzeneteket. Meg kell azonban jegyezni, hogy Mike Pompeo külügyministersége alatt az üzenetek egységesülése lényegesen javult, a kormányzat stratégiai kommunikációja és nyilvános diplomáciája között nagyobb összhang jött létre.

dr.N.J.L.: Honnan ered és mi a tartalma a kreatív diplomáciának?

006. F.Z.: Ahogy említettem, 2005 és 2009 között Washingtonban a magyar nagykövetségen teljesítettem külszolgálatot, Simonyi András és Somogyi Ferenc nagykövetek irányítása alatt külpolitikai elemzőként, valamint sajtó- és kulturális attaséként dolgoztam. Simonyi András nagykövet vezetésével fejlesztettük ki a nagykövetség új nyilvános kommunikációs megközelítését, amelyet én kreatív diplomáciának neveztem el. A kreatív diplomácia lényege, hogy a diplomácia és azon belül a nyilvános diplomácia hagyományos tárházán túl új eszközöket, új médiumokat is bevonunk egy ország nemzetközi kapcsolatépítésébe, ha úgy tetszik, az országimázs-építésbe. Három új eszközt vagy területet állítottunk a nyilvános diplomácia szolgálatába: (i) a populáris médiát, (ii) a populáris kultúrát, és (iii) a digitális média világát. Az elsőre, a populáris média alkalmazására példa a magyar nagykövet szereplése az egyik legnézettebb amerikai televíziós talk-showban, a Colbert Report-ban 2006-ban és 2007-ben is, amelyeknek nagy sikere volt az Egyesült Államokban, de komoly visszhangja volt odahaza is. A másodikra, a populáris kultúra mint diplomáciai médium alkalmazására példa a „rock and roll diplomácia”, Simonyi András nagykövet amerikai diplomatákból álló rockzenekarának koncertjei, szereplései, a rock and roll zenének mint összekötő kapocsnak a használata a két ország között. Egy másik példa, amely a kezdeményezésemre jött létre, a számos hollywoodi személyiség (Lucy Liu, Andy Vajna) bevonásával létrehozott egész estés dokumentumfilmnek, „A szabadság viharának” washingtoni premierje 2006. novemberben az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójának tiszteletére. A Colin Keith Gray és Megan Raney Aaron filmrendező-operatőr testvérpáros által rendezett, nagyhatású filmnek Washington legnagyobb filmszínházában, az Uptown Theater-ben szerveztünk hollywood-i stílusú premiert (vörös szőnyeggel!), amelyen a világhírű színész és egyben a film egyik producere, Lucy Liu mellett részt vettek kongresszusi képviselők és egykori 56-os szabadságharcosok is. Végül pedig a digitális médianak a diplomácia szolgálatába való állítására példa a nagykövet és a nagykövetség diplomatái által írott „Hungarian Diplomats in DC” nevű nyilvános diplomáciai blog. A mai olvasókban, különösen a fiatalabb korúakban persze felmerül, hogy mindebben mi az újdonság, hiszen ma már mindezek az eszközök (populáris média, populáris kultúra, Internet és közösségi média) részei a nyilvános diplomácia eszköztárának. Ez igaz, de ekkor, a 2000-es évek második felében még nem voltak azok, ebben mi magyar diplomaták úttörő jellegű munkát végeztünk. Hadd meséljek el ennek alátámasztására egy anekdotát. A „Hungarian Diplomats in DC” blog 2006-ban indult, és én 2007 nyarán felkerestem az amerikai Külügyminisztérium akkor még csak rövid ideje működő e-Diplomacy igazgatóságát. Az ottani amerikai diplomaták elmondták nekem, hogy egy ideje diplomáciai blogot indítottak, de az csak az amerikai nagykövetségek és konzulátusok diplomatái számára elérhető. Amikor meséltem nekik a magyar nagykövetség blogjáról, akkor ők mondták ki: a „Hungarian Diplomats in DC” a világ első nyilvános diplomáciai blogja volt. Az, hogy mindezek az eszközök, sőt különösen a digitális térből a Facebook és a Twitter azóta a diplomáciai kommunikáció fontos részeivé váltak, számomra nagy öröm, hiszen olyan folyamatnak voltunk az előfutárai, amely gyakorlatilag forradalmasította a diplomácia eszköztárát.

dr.N.J.L.: Hogyan látja a jövő nemzetközi viszonyait a meggyőzés és befolyásolás szempontjából?

21. F.Z.: Mentorom, Joseph Nye 1990-ben megalkotta a „soft power” koncepcióját, mivel *Bound to Lead* című könyvében szerette volna az egyes államok hatalmának, erejének (power) mérését valamilyen tudományos alapra helyezni.[8] A katonai erő és a gazdasági erő mérésével nem voltak gondjai, de úgy látta: ezek nem fedik le egy ország erejének összességét. Van minden országnak olyan ereje, erőforrása, amely elsősorban az adott állam presztízséből, politikai rendszerének vagy kultúrájának vonzerejéből fakad. A katonai és gazdasági erő „kemény” erőforrásai (hard power) mellé, amelyre a neorealisták kizárólagosan hagyatkoztak az államok erejének megbecsülésénél, Nye megalkotta a „soft power” koncepcióját, amely az egyes országok reputációs és kulturális erejét, kisugárzó hatását foglalta egybe. Nye koncepciója azóta világszerte elfogadott lett és alkalmazzák a nemzetközi kapcsolatok elméletében ugyanúgy, mint annak gyakorlatában, de én azt gondolom, hogy a „soft power” jelentősége a mai világunkban tovább növekszik. A nyilvános diplomácia és így a kreatív diplomácia is elengedhetetlen része a „soft power”-nek. A meggyőzés és befolyásolás szempontjából a „soft power” és a „hard power” egyszerre játszik szerepet, hiszen más országok nézőpontjából az egyes országok hitelessége befolyásoló tényező, de ilyen tényező lehet az adott állam katonai erejének elrettentő hatása (deterrence) is. Nye a kétféle erő hatékony együttes alkalmazását „smart power”-nek nevezi. Azt is fontos elmondani, hogy az ún. dezinformációs műveletek és az információs hadviselés nem tartoznak a „soft power” kategóriája alá, azok részei a katonai erő alkalmazásának. Úgy látom, a 21. század diplomáciájában az az állam lehet sikeres, amely sokféle erőforrását „smart power”-ként tudja összegezni és a nemzeti érdek szolgálatába állítani.

dr.N.J.L.: Miben látja az állam és haderő szerepét/jelentőségét a jövő nemzetközi kapcsolataiban?

dr. F.Z.: A nemzetközi kapcsolatok elméletében két domináns irányzatot láthatunk az elmúlt 40-50 évben az államok közötti kapcsolatok természetének alakulását illetően. Az egyik a realizusból kinőtt neorealista iskola, amelynek követői – Kenneth Waltztól John Mearsheimeren át Stephen Waltig – alapvetően úgy látják, az állam központi szerepe a nemzetközi politikában megmarad, ahogy továbbra is meghatározó szerepe van és lesz a haderőnek mint az állam legfontosabb erőforrásának.[9] A neorealistákkal élesen szemben áll a Joseph Nye, Robert Keohane és Richard Rosecrance által fémjelzett elméleti iskola, amelyet a neorealizmussal való kontrasztja miatt neoliberalizmusnak neveztek el. Nye és Keohane elméletének lényege, hogy az államok és a katonai erő központi szerepét megváltoztatja a globalizáció révén felélénkült világgazdaság, létrejön a vezető államok között (akár egymással szembenálló hatalmak között is) egy nagyfokú kölcsönös függőség (interdependencia), megnő a nem-állami szereplők (pl. a transznacionális vállalatok) szerepe, és bizonyos szituációkban már a gazdasági erő és a gazdasági érdekek kezdenek dominálni a katonai erő és a biztonsági érdek felett.[10] Rosecrance ezzel egybevágó elméletének lényege pedig, hogy az ún. katonai-politikai és területi államok logikáját az ún. kereskedő államok logikája váltja fel, a katonai erő és a területi expanzió háttérbe szorul a gazdasági erő és a gazdasági expanzió javára.[11] Én abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a Harvard Egyetemen tanulhattam mind Stephen Walttól, mint Joseph Nye-től és Richard Rosecrance-től, ráadásul a karrierem során tanúja lehettem annak, ahogy a hidegháború után a nemzetközi politikában háttérbe szorult a területi expanzió és előtérbe került a globalizáció és a kereskedelem, majd az elmúlt másfél-két évtizedben újra kiújult a

nagyhatalmak versengése és ismét fontossá vált a katonai-területi expanziós politika. Külszolgálataim alatt is megtapasztalhattam mindezt, hiszen washingtoni éveim alatt még dominált a gazdasági terjeszkedés célja és a nyilvános diplomácia eszköztára, miközben már dúltak az újabb háborúk, majd törökországi diplomáciai szolgálatom alatt a „szomszédból” követhettem a szíriai háborút és a Krím-félsziget orosz annektálását is. Úgy látom, a globalizáció, az interdependencia és a világkereskedelem kiszélesedése révén eljutottunk egy olyan történelmi érába, amelyben a két elméleti irányzat által fókuszba helyezett két világ (nevezzük Rosecrance nyomán a területi államok világának és a kereskedő államok világának) egyszerre van jelen, egyfajta hibrid nemzetközi politikai univerzumot hozva létre. Visszatérve saját kutatási témámhoz, ha korunk legfontosabb nagyhatalmi versengését, az Egyesült Államok és Kína rivalizálását vesszük górcső alá, akkor azt láthatjuk, hogy miközben a két nagyhatalom gazdasága 1980 óta gyakorlatilag összefonódott, összenőtt, eközben Kína gazdasági felemelkedése természetesen hozta el katonai és politikai ambícióinak növekedését, amely viszont legfőbb gazdasági partnerével, az Egyesült Államokkal állítja Kínát szembe. Kapcsolatukban jelen van a kereskedő államok együttműködése és a katonai-területi államok versengése is, utóbbi egyre növekvő mértékben. Az elmúlt évtizedben bekövetkezett változások – a nagyhatalmak versengésének kiújulása, a nemzeti alapú politikák előretörése, valamint a COVID-19 világjárvány gyakorlatilag teljes mértékben nemzetállami szintű kezelése[12] (a szakirodalom meg is alkotta az „oltás-nacionalizmus” kifejezést) – mind-mind rámutatnak arra, hogy a nemzetállam központi szerepe a nemzetközi politikában megmarad, sőt a nemzetközi együttműködések rovására még nőhet is. Másrészt viszont a mai nemzetállamoknak egy olyan időszakban kell nemzeti érdekeiket képviselniük a globális porondon, amikor a nemzetgazdaságok egymással összenőttek és a világ egyik pontján történő események sokkal közvetlenebb hatással vannak a világ akár legtávolabbi másik pontján élő emberek életére, mint bármikor a világtörténelem során. Mindennek megértéséhez az állam, a nemzeti érdek és a katonai erő központi szerepére építő realizmus, a nem-állami szereplők és a nemzetközi intézmények jelentőségét, továbbá a kereskedelem és az interdependencia fontosságát hangsúlyozó liberalizmus, végül pedig az ideák, ideológiák, eszmék nemzetközi politikát formáló szerepét hangsúlyozó konstruktivizmus elméleti koncepcióira egyaránt szükség lesz a 21. század további évtizedeiben.

[1] Fehér Zoltán: NATO's New Place in the European Security Architecture. *Bard Journal of Social Sciences* 2001. ősz, 46-63. old.

[2] Fehér Zoltán: George F. Kennan: realista diplomata a hidegháborús amerikai stratégia alakításában. In: Frank Tibor (szerk.): *Gyarmatokból impérium. Magyar kutatók tanulmányai az amerikai történelemről*. Gondolat, 2007. 205-216. old.; Fehér Zoltán: Nekrológ: George F. Kennan. Egy realista diplomata az amerikai külpolitika alakításában. *Kül-Világ – a nemzetközi kapcsolatok folyóirata* II. évf. 2005/2-3. szám, 83-92. old.

[3] Fehér Zoltán: The Rise and Fall of U.S. Engagement toward China. *Elephants in the War Room Blog – Center for Strategic Studies*, 2020. augusztus 17. <https://sites.tufts.edu/css/the-rise-and-fall-of-u-s-engagement-toward-china/>

[4] Fehér Zoltán: A világrend átalakulása, az Amerikai Egyesült Államok nagystratégiája és Kína kihívása a 21. században. In: Káncz Csaba (szerk.): *Változó világrend. A bizonytalanság kora a nemzetközi politikában*. Kossuth, 2020.

- [5] NATO Strategic Communications Policy SG(2009)0794. 2009. szeptember
- [6] Fehér Zoltán: A kormányzás háttérintézményei. Amerikai és európai példák – I. rész *Politikatudományi Szemle*, 2002. évi 3-4. szám, 35-69. old.
- [7] Fehér Zoltán: A kormányzás háttérintézményei. A Miniszterelnöki Hivatal 1990-2003 – II. rész *Politikatudományi Szemle* 2003. évi 1. szám, 105-154. old.
- [8] Joseph Nye: *Bound to Lead. The Changing Nature of American Power*. Basic Books, 1990.
- [9] Kenneth N. Waltz: *Theory of International Politics*. Waveland Press, 1979, 2010.
- [10] Robert Keohane and Joseph Nye: *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Longman, 1977, 2001.
- [11] Richard Rosecrance, *The rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World*. Basic Books, 1986.
- [12] Fehér Zoltán: „*Realpolitik* and Cooperation in the Age of COVID-19: How Can the World Escape Captivity?” *Global Security Review*, 2020. május 26.

„Ez a publikáció az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-5-NKE-108 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott és az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj szakmai támogatásával készült.”

Németh József Lajos

TOVÁBBI BESZÉLGETÉSEK: BIZTONSÁGPOLITIKA

2 éve • 1 hozzászólás

Kazahsztán

4 éve • 1 hozzászólás

**Gyenge lábakon
álló nagykoalíció**

2 éve • 1

**Horm
az irá**